

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023

**Bolalar va o‘smirlar orasida tashkilotchilik qobiliyatini rivojlantirish
Umirzaqova Oynura Hamidovna**

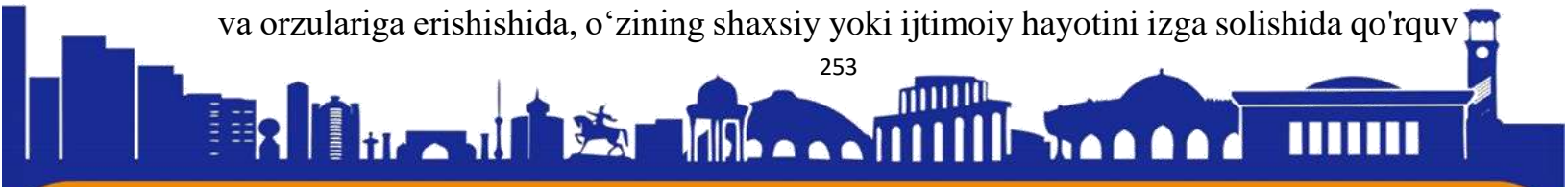
**Urganch davlat universiteti Pedagogika fakulteti Madaniyat va san’at
muassasalarini tashkil etish hamda boshqarish yo‘nalishi 4-bosqich talabasi**

ANNOTASIYA: Ushbu maqolada bolalar va o‘smirlar orasida tashkilotchilik qobiliyatini shakllantirishning bosqichlari, bu qobiliyatning ular hayotidagi ahamiyati, afzalliklari yoritib berilgan. Shuningdek, tashkilotchilik qobiliyatining o‘z-o‘z borishiga to‘sqinlik qiluvchi omillar ham ko‘rsatilgan.

Kalit so‘zlar: Tashkilotchilik, obyekt, subyekt, muzokarali vaziyat.

"Tashkilotchilik faoliyati amalda ob'yekt (boshqariluvchi) va sub'yekt (boshqaruvchi) mavjud bo'lgan paytda, pirovard maqsadni amalga oshirish jarayonida kechadi. Ko'rinib turibdiki, tashkilotchilik tor ma'noda bir kishining ish jarayonida boshqa kishilarni boshqarishi, ularning amaliy faoliyatiga rahbarlik qilishi, keng ma'noda esa, ijtimoiy guruhlar, tashkilotlar, muassasalar va davlatlarning ana shunday faoliyati tushuniladi. Tashkilotchilikning alohida faoliyat ekanligi boshqarish jarayonini ko'zdan kechirganimizda aniq ko'rinadi. Umuman boshqarish o'z ichiga uchta jarayon: rejalashtirish, tashkil qilish va hisob-kitobni, ularni ko'zlangan maqsad bilan taqqoslashni qamrab oladi. Tashkilotchilik (amaliy tashkil qilish) ushbu jarayonning markazi hisoblanadi". Shunday ekan, kishida tashkilotchilik qobiliyati o‘z-o‘zidan paydo bo‘lib qolmaydi. U yillar davomida, chuqur va keng kuzatuvlar asnosida shakllantirib boriladi. Mustaqil davlatni ham albatta, o‘zining shaxsiy, mustaqil fikriga ega, keng dunyoqarashi asosida atrofida qilgan o‘zining ezgu maqsadlari ortidan ergashtirish mahoratiga ega shaxslar boshqaradi. Bu shunday mas'uliyatli ish ekan, tashkilotchilik mahoratini bolalikdan boshlab rivojlantirish lozim.

Tashkilotchilik qobiliyati o‘zi nima uchun kerak? Bu qobiliyatni shakllantirishning bosqichlari qanaqa? "Tashkilotchi" degani keng ma'noda lider, atrofida qilgan nisbatan yetakchi shaxs degani. Tashkilotchilik qobiliyatiga ega kishining o‘z sohasida ulkan yutuqlarga erishishi boshqalarga nisbatan ancha oson bo‘ladi. Chunki u shijoatli, mard va dovyurak shaxs deganidir. Bolalik yoki o‘smirlik davridan tashkiliy ishlarga qiziqadigan, nimalarnidir uyushtirib, rejalashtirib amalga oshirib yurgan bolalarda kelajakda qoqilish jarayonlari deyarli uchramaydi. Chunki bolalikdan tashkilotchilik qobiliyatining kuchayib borishi bolaning kelgusidagi maqsad va orzulariga erishishida, o‘zining shaxsiy yoki ijtimoiy hayotini izga solishida qo‘rquv

hissini yengishga yordam beradi. "Bo'ladigan bola boshidan ma'lum" degan maqol qaysidir ma'zunda ko'chma ma'noga ega, chunki bola tarbiyasi bilan ona qornidaligidan va qolaversa, besh-olti yoshgacha bo'lgan davrdan boshlab jiddiy shug'ullanilmas ekan undan kelajakda ulkan natijalar kutish yomg'irli kunda quyoshni izlash bilan barobardir. Demak, tashkilotchilik salohiyati bolalar va o'smirlar uchun kelajakda o'z maqsadlarini qo'rqmasdan amalga oshirishlari uchun kerak. Ularda bu qobiliyatni rivojlantirish uchun esa avvalo ularni yosh toifalariga ajratib olib, qiziqishlari, kelajakdagi maqsadlari bo'yicha guruhlarga ajratib olish shart. Chunki, bir-biriga qarama-qarshi qiziqishga ega bolalar va o'smirlar bilan ishlash qiyinchilik tug'diradi. "O'sib kelayotgan yosh avlodning xar bir kategoriyasi oziga xos xususiyatlar bilan xarakterlanadi. Yuqori sinfdagi maktab yoshida dunyoqarash shakllanadi, barqaror qiziqishlar yuzaga keladi. Aniqlangan qiziqishlar va manfaatlarga tayanuvchi muhitga aylantirilgan pedagogik ta'sir samarali bo'ladi. Yuqori sinflarda har bir o'quvchi hayotiy muammo - «Kim bo'lishni» hal etar ekan, kasb tanlashga alohida e'tibor beradi. Maktabning ayrim tadbirlariga qiziqish siyosat, fan, texnika, san'atning turli muammolariga tomon o'sib boradi. Shuning uchun to'garak is²hlarida aktual, hayotiy masalalarni qo'yish juda muhim. Nihoyat, xuddi ana shu yoshda bo'sh vaqt bilan bog'liq bo'lgan barqaror qiziqishlar shakllanadi²". O'z-o'zidan ko'rinib turibdiki, yosh toifalariga va qiziqishlariga ko'ra mos o'quvchilarda tashkilotchilikni paydo qilish va yuksaltirish uchun:

- a) ularni qiziqishlari bo'yicha to'garaklarga jalb qilish;
- b) turli xil cheklovlardan ularni xalos qilish va erkin fikrlashlariga imkon bergan holda tashkiliy ishlar yuzasidan topshiriqlar berib borish;
- c) notanish kishilar bilan suhbat jarayonlariga jalb qilish;
- d) kunlik, haftalik, oylik rejalarini tuzib borishlarini muntazam yo'lga qo'yish;
- e) jamoa bilan ishlash ko'nikmalarini asta-sekinlik bilan yo'lga qo'yish;
- f) ko'pchilik bilan " muzokarali vaziyat" mashqini bajartirib borish va muammoga qanday yechim topish usullarini o'rgatib borish; kabi muntazam mashg'ulotlar olib borish natijaviy ahamiyatga ega. Jumladan, tashkilotchilik qobiliyatining rivojlanishiga oila bolaga qo'yiladigan ayrim cheklovlar to'siq bo'lishi

¹ Tashkilotchilik madaniyati fanidan ma'ruzalar matni. 22-bet

² Tashkilotchilik madaniyati fanidan ma'ruzalar matni.27-bet

mumkin. "Har bir ota-ona farzandini turli muammolardan himoya qilishni istaydi. Ammo o'smir yoshda bola o'qishi, maktabi, baholari bilan bog'liq qarorlar qilishi va shu qarorlarning natijasiga javob berishni o'rganadi. Shu joyda ularga erkinlik berilmasa katta hayotda ham ularni kimdir boshqarishi kerak bo'ladi³". Demak, bolalarda o'z ishonchiga, xohishiga tayanib biror ishni bajarishlari, qaror qabul qilishlari uchun erkinlik berish kerak. Bola ota-onasining buyruqlarini bajarishga ko'nikib qolsa hayotda o'z kuchi bilan hech qachon biron muvaffaqiyatga erisha olmaydi. Aksincha, "Ota-ona hamma narsani muhayyo qilishi bolada hech narsaga intilmaslikni keltirib chiqaradi⁴". Bolani jo'rttaga qandaydir qiyin vaziyatlarga solib ko'rish, ota-ona ko'zi oldidaligi payti mushkul jarayonlarga tashlab ko'rish usullaridan foydalanish orqali ham farzandida o'z shaxsiy fikrlarini rivojlantirish, erkin qaror qabul qilish, nimanidir rejalashtirish, tashkil qilish, yaratish kabi qobiliyatlarni paydo qilishi mumkin.

Mustaqil fikrlay olmaydigan, kimningdir ko'rsatmasiga tayanib ish ko'radigan kishilarda tashkilotchilik qobiliyati bo'lmaydi. Bu qobiliyatning o'sib borishiga to'sqinlik qiladigan omillar quyidagilar:

1. Ma'naviy-ruhiy bo'shliqning borligi.
2. Yaqinlarning bolaga ishonchsizlik, umidsizlik bilan muomala qilishi.
3. Ota-onaning o'z xohishlari tomon yo'naltirish yo'lidagi xatti-harakatlari
4. Bolaning qiziqishlariga bepisand munosabatda bo'lish.

Xullas, tashkilotchilik mahoratining afzalliklari har qanday shaxsning kelajakda o'z o'rnini topishi, ulkan islohotlar sari dadil qadam tashlashi bilan o'lchanadi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. Tashkilotchilik madaniyati fanidan ma'ruzalar matni.
2. "O'smirlar tarbiyasi: Bolani boshqarish usullari, xatolar va xulosalar. Psixolog Rozaliya Gabdulhakova intervyusi. Kun.uz.

³ "O'smirlar tarbiyasi: Bolani boshqarish usullari, xatolar va xulosalar. Psixolog Rozaliya Gabdulhakova intervyusi. Kun.uz.

⁴ "O'smirlar tarbiyasi: Bolani boshqarish usullari, xatolar va xulosalar. Psixolog Rozaliya Gabdulhakova intervyusi. Kun.uz.

